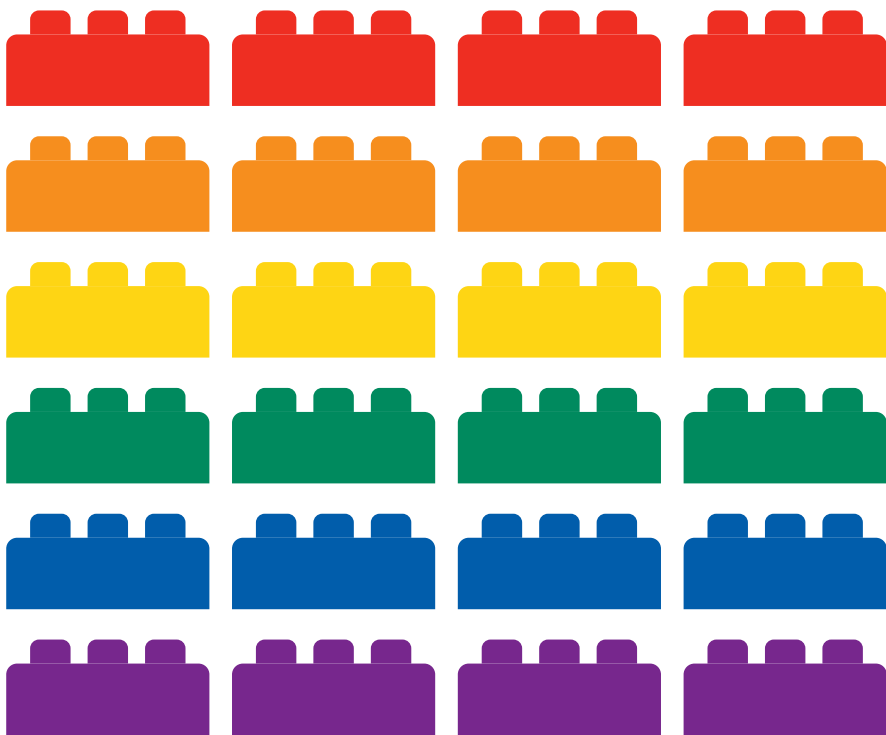

FLG - ASSOCIACIÓ DE FAMÍLIES LGTBI

GUIA DE MARES I PARES LGTBI

FLG. ASSOCIACIÓ DE FAMÍLIES LGTBI

Avinguda del Marquès de l'Argentera, 22. 08003 Barcelona
Tel.: 645 318 860
familieslg@familieslg.org
www.familieslg.org

Som una associació de famílies de mares i pares lesbianes, gais, trans, bisexuals o intersex que lluitem per la plena equiparació dels drets i deures de les nostres famílies als de la resta de ciutadanes i ciutadans.

Des de l'associació, fem tot el possible per participar en els canvis socials i legals que encara ens queden per aconseguir. A més, organitzem sortides i trobades lúdiques, formatives, informatives i d'assessorament.

Aquesta guia pretén difondre una realitat encara molt invisibilitzada en gairebé totes les àrees socials i ajudar a que aquelles persones que vulguin fer família tinguin una referència actualitzada i veraç de quines són les opcions i problemàtiques amb les quals ens trobem les famílies LGTBI en el moment present.

Guia de mares i pares LGTBI

© FLG, Associació de famílies lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals

Resten rigurosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes a les lleis, la reproducció parcial o total d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, i la seva distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic.

Coordinació: Katy Pallàs i Montse Mota

Redacció de continguts: Vicent Borràs, Joaquim Juncosa, Eleni Maravelia, Montse Mota, Carlos Osma, Miquel Palau, Katy Pallàs i Elisabet Vendrell

Fotografies: © Arxiu FLG, © Anna Béjar Arjona

Disseny i maquetació: Maria González

Impressió: Multicopy Gràfic

Primera edició: 2016-2017

D.L.: B 13417-2017

No existeix una
única família.
Aquesta es pot
presentar de
múltiples maneres
a la societat. Hi ha
infinitat de variables
que fan que cada
família sigui única
i especial. Però
totes elles són
igualment vàlides.

Introducció

Aquesta guia és el resultat de quinze anys d'experiència de l'FLG, l'Associació de Famílies LGTBI. Un document com aquest ha esdevingut imprescindible per a totes aquelles persones que prenen la decisió de formar família amb fills i no saben per on començar.

Al llarg d'aquests quinze anys hem vist evolucionar les lleis que protegeixen els drets de les persones LGTBI i hem vist evolucionar també les famílies que s'han anat formant cap a noves realitats mai pensades abans. La quantitat de preguntes i incerteses que ens hem anat trobant ens han evidenciat la gran mancança d'informació existent i que no s'ha vist mai coberta, fins al moment present, per cap institució ni per l'Administració.

La llei del matrimoni de l'any 2005 va significar un abans i un després per a les persones LGTBI, que vam poder legitimar les nostres relacions afectives i les nostres perspectives de futur. Ens vam apoderar molt i vam fer moltes passes endavant visibilitzant-nos i guanyant espais en l'àmbit social. Malauradament, no es van fer les modificacions adients a les lleis col·laterals que també afecten les famílies; deu anys després encara queda molta feina per fer.

Les persones LGTBI generalment vivim immerses en un món heterosexual creient que tots els nostres drets estan assegurats. Quan iniciem un procés per formar la nostra pròpia família ens trobem amb entrebancs que mai no esperàvem i que fan trontollar el nostre món. Un moment tan important com és l'arribada de la nostra primera filla o fill es pot convertir en un malson si no tenim tota la documentació enllestida i si no ens hem informat bé abans de començar el nostre procés de formació de família.

Sabies que...?

Si desconeixes els teus drets, **no** podràs exercir-los.

Per això hem de saber que:

Cal informar-se de la legislació vigent, dins i/o fora del nostre país.

Hem d'informar-nos de les diferents formes de fer família i quina s'adapta millor a les nostres necessitats.

Convé buscar un grup de suport (entitat LGTBI) que ens pugui fer costat.

Pròleg

Famílies per sempre

La història dels drets humans, després de la Il·lustració, s'ha caracteritzat, entre altres coses, per un activisme específic. Les sufragistes o els sindicalistes invertien algunes o moltes hores del seu temps personal per a organitzar-se i protestar.

Els nous moviments socials que apareixen als anys 60 comencen a implicar més l'actitud reivindicativa amb la pròpia vida personal. Segurament el feminisme fou on més el compromís i la vida quotidiana estaven –i segueixen– més imbricats.

L'alliberament de les dones arribà a la resta de reptes, de manera que com a treballadores, això implica els sindicats, com a éssers també implica l'homosexualitat pel que es refereix a lesbianes i a dones transsexuals.

La gran diferència específica que comporten les famílies homoparentals és que l'activisme esdevé una forma de vida o a l'inrevés: cap família LGT no passa desapercibuda. És un repte qualitativament diferent respecte de l'activisme tradicional, que exigeix només unes hores de dedicació dins de la vida de cadascú.

L'educació de les criatures demana la immersió total –les 24h– en la construcció d'un model diferent de família que transgredeix totes les regles binàries de la ideologia dominant.

Aquesta gran diferència amb la resta de moviments socials atorga a les famílies homoparentals una qualitat tant específica com renovadora.

El pes de l'homofòbia pot fer que un gai o una lesbiana, segons com, encara dubti o entri o surti de l'armari. No és aquest el cas de les relacions establertes per les parelles homosexuals o transsexuals amb les criatures, adoptades o nascudes d'una manera o altra. Els drets dels infants són prioritaris, quelcom que amb la maternitat lesbica o paternitat gai –per emprar termes clàssics–, semblava aliè al moviment LGTBI fa només 25 anys. Aquest fet capgira l'ordre tradicional en el qual ens van educar i que encara persisteix en paral·lel.

Normalitat ja és diversitat.

Jordi Petit

JORDI PETIT

és un dels principals activistes LGTBI del nostre país. Coordinador del Front d'Alliberament Gai de Catalunya (FAGC) de 1980 a 1986, cofundador i secretari general de la Coordinadora d'Iniciatives Gais (CIG), després Coordinadora Gai-Lesbiana de Catalunya, de 1986 a 1999. Secretari general de la International Lesbian and Gay Association (ILGA), de 1995 a 1999. Actualment és president honorífic de la Coordinadora Gai-Lesbiana de Catalunya i membre d'honor de Stop Sida.

Capítol 1. Diversitat familiar

Capítol 2. Formació de famílies LGTBI

Capítol 3. Marc legal de les famílies LGTBI

Capítol 4. Els fills i les filles de les famílies LGTBI

Capítol 5. Reptes de futur

Capítol 6. Annexes

1.1 Moviment LGTBI i famílies	12
1.2 Característiques de les famílies LGTBI	16
1.3 Famílies LGTBI, motor de canvi social	18
1.4 La gran diversitat de les famílies diverses	19
2.1 Matrimoni sí o no	24
2.2 Adopció	25
2.3 Acollida	28
2.4 Reproducció Humana Assistida	29
2.5 Gestació per subrogació	33
3.1 Lleis vigents que afecten les famílies LGTBI	38
3.2 Registre civil d'infants	41
3.3 Problemes legals de filiació	42
4.1 Les necessitats dels nostres infants	48
4.2 L'«absència» de la figura paterna/materna	49
4.3 Els orígens	50
4.4 La família extensa	51
4.5 Models de referència	52
4.6 Escolarització i socialització	53
4.7 Diversitat afectivo-sexual i d'identitat de gènere a l'escola	55
5.1 Noves situacions: divorcis i custòdies compartides	58
5.2 Famílies neoLGTBI	58
5.3 Bullying i Programa Educatiu Escoles Rainbow PEER	60
6.1 Bibliografia	64
6.2 Materials i recursos didàctics	67
6.3 Associacions i entitats	69

Capítol 1

Diversitat familiar

Què vol dir
diversitat familiar?

Quants tipus
de famílies hi ha?

1. Diversitat familiar

1.1 Moviment LGBTI i famílies

Les famílies formades per persones LGBTI han existit sempre. El que no ha hi hagut des de sempre ha sigut el seu reconeixement social, i encara menys legal. De fet, hi ha molts països on encara no només no es reconeixen, sinó que es consideren il·legals i són penades. Avui, **al nostre territori, tenim estatus legal equiparable al d'una família heteronormativa**, però per entendre com s'ha arribat fins aquí cal fer una mirada al passat per veure quina ha estat la història recent del moviment LGBTI a Catalunya i a Espanya.

Des de la segona meitat del segle XX fins avui s'han produït tot un seguit d'avenços per tal de garantir la igualtat de drets de les persones LGBTI. Una fita que es dona de manera desigual segons la situació política, cultural i social de cada país. Però que indubtablement està lligada a la força, la lluita i el treball de l'anomenat moviment LGBTI.

Hi va haver un fet que va marcar simbòlicament l'inici de la mobilització LGBTI: els **disturbis de Stonewall** el 28 de juny de 1969 a Greenwich Village, Nova York, en protesta per l'assetjament policial a la comunitat gai. Aquests fets van suposar un punt d'inflexió en la lluita a favor dels drets civils dels homosexuals de tot el món: la data es va convertir en símbol de l'orgull LGBTI.

Al nostre país i en plena dictadura franquista es va crear de manera clandestina, un any després, el 1970, el **MELH (Movimiento Español de Liberación Homosexual)**, fundat per Armand de Fluvià.

Els seus membres es reunien en llocs cada vegada diferents, atès que corrien el perill d'ésser emprisonats. Quan va morir el dictador, el 1975, membres del MELH i altres activistes van fundar en el mes de desembre el **FAGC (Front d'alliberament Gai de Catalunya)**, un referent en la lluita pels drets dels gais i les lesbianes. Un any després, amb l'arribada de la democràcia el 1976, un grup d'activistes van crear l'**Institut Lambda**, pensat com a centre de serveis per a homosexuals, que posteriorment va esdevenir el **Casal Lambda**.

El moviment LGBTI a Catalunya és pioner a l'Estat espanyol i bona prova d'això és que la primera manifestació gai que es va fer a tot l'Estat, el 28 de juny de 1977, va ser a les Rambles de Barcelona. Durant la dècada dels anys 80 es va constituir la **Coordinadora Gai-Lesbiana**, liderada per Jordi Petit, que va arreplegar tot un conjunt d'associacions LGBTI. Als anys 90 l'arribada de la sida va colpejar de manera molt acusada la comunitat gai i van sorgir tot un seguit d'associacions (Gais Positius, Projecte Noms, Act Up, entre moltes d'altres) per donar suport, informació i prevenció, cobrint necessitats que les administracions públiques es negaven a satisfer.

Han estat molts anys de lluita i de visibilitat, que han donat com a resultat que moltes persones LGBTI, principalment les lesbianes, es decidissin a formar família i tenir fills/es. Va ser l'any 2001 quan es va crear a Catalunya l'**FLG, la primera associació de Famílies de Lesbianes i Gais del territori espanyol**. L'FLG va sorgir de la necessitat de donar visibilitat a l'existència de les famílies formades per mares lesbianes o pares gais, i de lluitar per aconseguir cobertura legal per les seves filles i fills.

1970

ES CREA EL MELH

Movimiento Español de Liberación Homosexual.

2001

ES CREA FLG

Associació de Famílies Lesbianes i Gais.

Sabies que...?

Fins l'any 1990 l'homosexualitat estava considerada una malaltia per l'OMS.

La **feina activa de l'FLG**, a nivell polític i amb els mitjans de comunicació, va ser decisiva per a l'aprovació al Parlament de Catalunya, el març de 2005, de la llei que va permetre l'**adopció conjunta** a les parelles lesbianes i gais. Tres mesos més tard, s'aprovava a Madrid la **lleï del matrimoni igualitari**. Semblava que s'havia arribat a la igualtat de drets de les persones LGTBI al nostre país.

Però la realitat ens ha mostrat tossudament que no és així i que **els nostres drets continuen sent vulnerats i la nostra presència a la societat invisibilitzada**. De manera que l'any 2012, tot un seguit d'associacions LGTBI del nostre territori, impulsades per cinc d'elles (el FAGC, Casal Lambda, Gais Positius, FLG-Associació de Famílies LGTBI i AMPGIL-Associació de Mares i Pares de Gais i Lesbianes), ens vam constituir en la **Plataforma LGTBI.CAT**, la primera gran conquesta de la qual va ser l'aprovació al Parlament de Catalunya de l'anomenada **Llei contra la LGTBIfòbia** el mes d'octubre de 2014. Una llei que hores d'ara apenes si s'està desenvolupant i que és la prova evident que sense la pressió i la lluita per part del moviment els canvis no són possibles.

Fruit de totes aquestes lluites, avui comptem amb **un mapa molt extens de diferents tipus de famílies**, totes vàlides i legals, totes família.

L'ABC de la realitat LGTBI

Les sigles LGTBI corresponen a:

Lesbianes, Gais, Transsexuals, Bisexuals i Intersexuals.

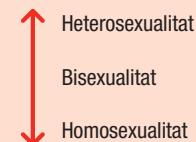
Lesbiana, gai i bisexual tenen a veure amb l'**orientació sexual**, amb l'atracció, desig o pulsio afectivo-sexual que una persona experimenta envers una altra. L'orientació no marcada en la societat actual també té nom: heterosexualitat.

Transsexualitat és un terme relacionat amb la **identitat sexual**, la percepció de gènere que es té d'un mateix. El terme cissexual fa referència a les persones que s'identifiquen amb el gènere que se'ls ha assignat socialment.

Intersexuals són aquelles persones que han nascut amb un cos tal que **la societat no ha sabut identificar ni com a femení ni com a masculí**, donat que presenta característiques físiques de tots dos sexes.

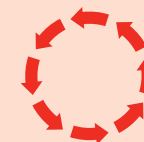
Tots aquest conceptes estan en contínua revisió i no es consideren «etiquetes estanques», sinó ubicades dins un continu que pot fluctuar al llarg de la vida de la persona. Tanmateix, la teoria queer del gènere aposta per trencar amb el binarisme i viure la identitat d'una manera àmplia i lliure.

ORIENTACIÓ SEXUAL

IDENTITAT DE GÈNERE

Home/masculinitat

Dona/feminitat

2017

A ESPANYA
HI HA ENTRE

10.000 12.000

famílies de gais
i lesbianes.

1.2 Característiques de les famílies LGBTI

Les famílies LGBTI som la cara més visible de la diversitat familiar a les societats actuals. Fonamentalment perquè qüestionem les maneres tradicionals de formar família. D'una banda, mostrem que **dos adults del mateix sexe/gènere podem formar una família**; d'altra banda, fem visibles les diferents formes en què es pot arribar a formar una família. **L'origen de les nostres criatures és divers i plural**, i en una mateixa família poden conviure infants amb orígens diferents: relacions heterosexuales anteriors, processos de reproducció assistida (amb tota la seva varietat: inseminació artificial, in vitro, amb o sense ROPA, amb o sense donació de gamets, etc.), gestació subrogada, adopció o acollida.

Aquest origen divers es fa visible i patent, ja que és obert i conegut tant al si de les pròpies famílies com als entorns socials propers on fem la nostra vida quotidiana: escoles, places, parcs, feina, centres d'assistència de salut, mercats i un llarg etcètera. **L'origen de les nostres criatures no s'oculta, és la prova visible dels drets aconseguits** (reconeixement de filiacions per pares del mateix sexe/gènere, permisos de maternitat/paternitat en casos de dos pares o dues mares, accés públic a les tècniques de reproducció assistida...) i de les possibilitats d'aconseguir-ne d'altres.

Aquesta diversitat té la seva arrel en el model de parella i fins i tot en alguns casos va més enllà (adults poliamorosos o models de criança on intervenen més de dos adults), en models on la pluralitat i el ventall de possibilitats són majors que a les famílies heterosexuales. Així, les nostres

famílies tenen un percentatge més alt de parelles d'ètnia/cultura i/o país d'origen diferent, de classe social diferent i de franges d'edat diferents. **El fet d'haver patit discriminació ens fa ser més oberts, tolerants i respectuosos amb les diferències** i així ho mostrem a l'hora de formar les nostres pròpies famílies.

Hores d'ara no hi ha dades exactes sobre el nombre de famílies LGBTI a l'Estat espanyol, donat que **el cens ens discrimina**. En efecte, el programa informàtic del cens de l'any 2011, el darrer fet al nostre país, no permetia assignar la doble filiació de persones del mateix sexe/gènere, és a dir un fill/a només podia tenir un sol pare o/mare, no dos pares ni dues mares.

Malgrat això, es pot fer una aproximació. L'any 2015 es va comptabilitzar que, des de la seva aprovació el 2005, s'havien produït 31.600 matrimonis homosexuals. Si segons les dades del cens de 2011 el 44 % de les parelles homosexuals estan casades, això fa un total de 71.818 parelles de gais i lesbianes que conviuen, casades o no. El mateix cens diu que el 21,6 % de les parelles de lesbianes i el 7,3 % de les parelles de gais conviuen amb fills/es. Si fem els càlculs, tenim una forquilla aproximada d'entre **10.000 i 12.000 famílies de gais i de lesbianes**.

Aquesta quantitat no deixarà de créixer, perquè, afortunadament, la nostra visibilitat i els drets aconseguits fan que cada cop sigui més fàcil, en termes materials i també, i sobretot, simbòlics, que les persones LGBTI poguem formar una família, la nostra.

LES PERSONES LGTBI JOVES

són conscients que l'assumpció de la seva orientació sexual i de la seva identitat de gènere no comporta en absolut la negació de la futura paternitat/maternitat.

1.3 Famílies LGTBI, motor de canvi social

Les famílies LGTBI estem transformant la societat, fent-la més diversa, més respectuosa, més lliure, justa i democràtica. **Haver aconseguit el reconeixement dels drets de filiació i matrimoni a les persones del mateix sexe/gènere amplia la llibertat i la justícia pel conjunt de la societat.**

Les nostres famílies, en iniciar els processos per arribar a ser pares/mares, forcen els seus familiars més propers, pares i mares (futurs avis/es de les criatures) germans/nes (futurs tiets i tietes), etc. a sortir de l'armari, a explicar a fills/es, amics i amigues, veïnes i veïns, que tenen un familiar LGTBI i que vindrà una nova criatura a la família. I ho han de fer en positiu, cosa que els obliga a **lluitar contra la pròpia homofòbia interioritzada.**

Els nostres fills/es van a l'escola i allà es fan visibles i, per tant, **obliguen al món educatiu a parlar de la diversitat familiar, de l'orientació sexual i de la identitat de gènere.** No obstant això, aquí ens trobem amb les resistències d'una institució i unes polítiques educatives que no inclouen ho-res d'ara aquestes realitats com a un fet prioritari. Però que la nostra presència, empenta i lluita van fent camí.

Les famílies LGTBI estem posant sobre la taula, en el camp dels drets i el seu desenvolupament normatiu, que **els legisladors tenen al cap un model heterosexual i patriarcal que discrimina per raó de gènere i d'orientació sexual.** Una mare que no gesta el seu fill/a és tan mare com la que l'ha gestat i pot gaudir dels mateixos drets. Un

pare pot fer-se càrrec de la criatura des del mateix moment del seu naixement.

Les parelles formades per persones del mateix sexe/gènere som **més igualitàries en termes de treball domèstic i de cura.** El repartiment de les tasques i la corresponsabilitat amb aquestes són una realitat quotidiana en les nostres famílies, tal com ho demostren tots els estudis científics que s'han realitzat fins al moment.

Els fills/es de les famílies LGTBI no presenten cap dificultat, ni cap problema pel fet de tenir dos pares o dues mares, o per l'orientació sexual o/i identitat de gènere dels seus progenitors. Són **nens/es que destaquen en valors, com ara la tolerància, el respecte, la solidaritat i la igualtat.**

És a dir, les famílies LGTBI aportem a la societat un plus en justícia, llibertat i democràcia.

1.4 La gran diversitat de les famílies diverses

Totes les famílies som peculiars i diferents. Totes som úniques. I totes som la millor per als seus membres.

A la nostra entitat s'atansen tot tipus de famílies: dues mares amb un o més infants, dos pares amb un o més infants, un pare sol o una mare sola amb un o més infants, un pare o una mare amb infants fruit d'una relació heterosexual anterior i la seva nova parella, famílies on un dels membres és trans i tenen infants, famílies de totes les

LES FAMÍLIES LGTBI

estem canviant
el món, fent-lo
més solidari i més
igualitari.

orientacions sexuals, gènere divers, pragmàtiques i creients, famílies LGBTI amb infants LGBTI... Hi ha una gran diversitat i des de la **FLG intentem donar cabuda i espais segurs a tota aquesta diversitat.**

És per això que **tenim diversos grups d'interès** d'acord amb les necessitats que ens han anat sorgint al llarg dels quinze anys de la nostra existència com a entitat.

GRUPS FLG. ASSOCIACIÓ DE FAMÍLIES LGBTI

Papagais

Un grup de papis que comparteixen la seva experiència com a pares gais.

BabyFLG

Pares i mares LGBTI amb nadons i nenes i nens petits.

Famílies adoptants

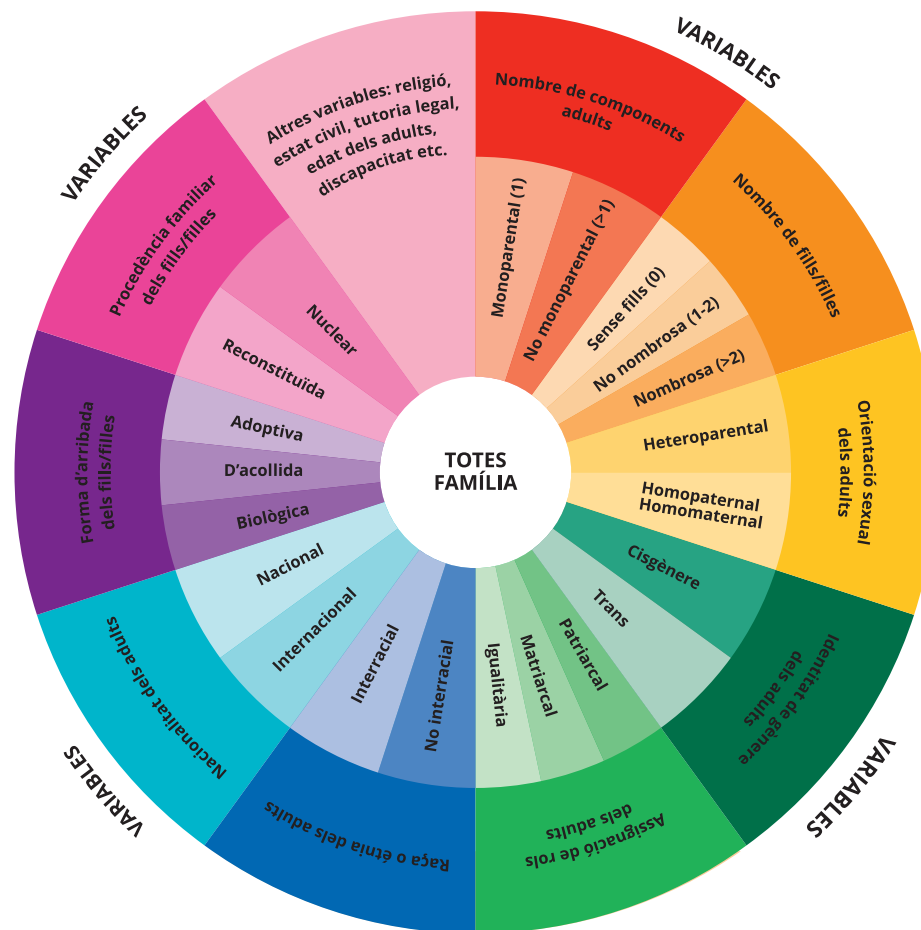
Quan els fills i filles adoptats són el nexa d'unió, tant com el fet LGBTI.

Famílies LGBTI de Terres de l'Ebre

Un grup de famílies de lesbianes i de gais unides per la seva terra.

FAMÍLIES...

La diversitat dintre de la família pot venir per qualsevol banda: nombre de membres adults que la componen, orientació sexual i/o identitat sexual i de gènere d'aquests adults, nombre de fills/filles, orientació i/o identitat sexual d'aquests fills, raça o ètnia dels adults, i dels fills, nacionalitat condició física o discapacitat, i un llarguíssim etcètera.

Capítol 2

Formació de famílies LGTBI

Sóc una persona LGTBI

Com puc formar
la meua pròpia família?

2. Formació de famílies LGTBI

2.1 Matrimoni sí o no

Quan ens plantegem ser pares/mares, una de les primeres preguntes que ens fem és si **cal casar-se o no**. Una altra opció és **fer-se parella de fet**. Però hem de saber que el drets no són els mateixos.

- Els matrimonis poden fer la declaració anual de l'IRPF de forma conjunta si els és favorable; les parelles de fet, no.
- Els matrimonis estableixen les seves relacions patrimonials sobre el règim de separació de béns (si no se'n pacta un altre). Les parelles de fet s'avindran a la llei o pactaran.
- El/la cònjuge té dret a cobrar pensió de viudetat (si s'està en situació d'alta o assimilada a la S.S.) si hi ha fills en comú (si no, s'ha d'haver complert un any de matrimoni, poder acreditar dos anys de convivència). En canvi, per a la parella de fet els requisits són més estrictes: entre d'altres, hi ha d'haver una dependència econòmica.

Amb les últimes reformes s'han equiparat legalment matrimonis i parelles de fet als efectes dels drets successoris, però es recomana fer testament.

Pel que fa a les separacions amb fills, totes les parelles (casades o no) estan subjectes als mateixos règims i condicions que estableix el Codi Civil.

Per fer una reproducció assistida només cal estar casades per accedir al mètode ROPA. En la resta de casos s'ha de demanar sempre un document a la clínica per poder registrar el nadó al registre civil per tal de trencar la presumpció de paternitat.

CAL SABER QUE:

Per assegurar els drets del nostre fill o filla, **sempre s'aconsella legalitzar d'alguna manera la nostra relació**.

2.2 Adopció

A Catalunya l'accés a la maternitat/paternitat per adopció per parelles de gais o lesbianes és **possible des del 2005** (Llei de coadopció per a parelles lesbianes i gais del Parlament de Catalunya de 30 de març). Per a persones soles també es legal des de fa molts més anys encara.

L'accés depèn de cada comunitat autònoma i ve regulat pel govern autonòmic. **L'adopció a països estrangers està restringida** a parelles/matrimonis no LGTBI, excepte Ciutat de Mèxic. Des de l'FLG seguim exigint nous convenis amb països com els EE.UU. o Canadà per desencallar la llarguíssima llista d'espera en la via general. Actualment sis anys, i probablement vuit anys, per als que avui fan sol·licitud.

El procés comença fent la **sol·licitud** (per registre), i en paral·lel l'ICAA (Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció) organitza xerrades informatives inicials. Seguidament fa la valoració de la **idoneïtat** una entitat concertada privada en funció de la qual l'ICAA emet un Certificat/Resolució d'Idoneïtat (segons si és per via internacional o nacional). Aquest document té validesa de tres anys.

Adopció nacional: és una via **gratuïta**, tots els costos els assumeix l'Administració. Una vegada feta la proposta, que té molt en compte els perfils de família i infant, es passa a la situació legal d'**acolliment preadoptiu mitjançant una resolució administrativa**. En aquest període, pot haver-hi visites de l'infant a la família d'origen. Hi ha un seguiment i una valoració per part de les

Sabies que...?

Actualment és incompatible tenir un expedient per accedir a l'acolliment i a l'adopció a la vegada. En canvi sí que és **possible tenir dos expedients oberts per a adopció**, que pot ser per a més d'un país internacional, dues comunitats autònomes (nacional) o bé un de nacional i un d'internacional.

entitats concertades per l'Administració. Aquesta situació acaba amb un **judici** en el qual hi ha l'**auto d'adopció**. Transcorregut un mes, ja és **sentència ferma** i es pot sol·licitar la inscripció al Registre Civil i posteriorment registrar-lo en el llibre de família. Malauradament, **les esperes són llarguíssimes**, cada cop més, i poden passar quatre anys fins aconseguir la filiació.

Adopció internacional: els costos van a càrrec de la família que opta per aquesta via, tant valoracions d'idoneïtat, serveis jurídics, entitats privades que intervenen en el procés, viatges, estances, donacions, etc. Tradicionalment ha tingut un cost de desenes de milers d'euros segons el país i cada cas. Les persones monoparentals poden fer-ho a diversos països en què està oberta aquesta opció. També **és possible de fer-ho com a parella homoparental a Ciutat de Mèxic**, on la Generalitat de Catalunya té establert conveni i alhora és legal el matrimoni homosexual i l'adopció de menors. No és il·legal de provar-ho en països on encara no hi ha convenis establerts. Sí que cal atènyer-se al dret internacional segons la Convenció de l'Haia, que regula i protegeix el mercadeig de persones.

Adopció via NEE: es considera adopció de Necessitats Especials en el cas d'infants grans o grups de germans grans (més de sis anys), malalties físiques o psíquiques importants. En aquest cas, es valora directament per la Fundació IReS, i l'espera sol ser substancialment més curta: d'un a tres anys.

PUNTS FORTS DE LES FAMÍLIES LGTBI DAVANT DEL FET ADOPTIU

Malgrat que en els processos de valoració es posa l'accent en les dificultats de cada família –i en el cas de les nostres famílies s'emfatitza que estem en procés d'acceptació social– per tal de valorar el punt de maduresa de cada família,

hem constatat que les dificultats viscu- des i superades com a persones **LGTBI** en l'autoacceptació i l'acceptació social ens han fet persones més **FORTES i LLUITA- DORES** davant de les dificultats, ens fa per- sones més **EMPÀTIQUES** en les vivències dels nostres fills i filles, que han patit una ferida gran en una edat molt primerenca, quan són més vulnerables... També, com la resta de famílies LGTBI, les adoptants som famílies més igualitàries, **OBERTES, TOLE- RANTS** i menys tancades en els esquemes tradicionalistes o patriarcals en favor de la felicitat i llibertat dels infants.

**FORTES
LLUITADORES
EMPÀTIQUES
OBERTES
TOLERANTS**

CAL SABER QUE:

Des del punt de vista legal, el o la sol·licitant **ha de complir alguns requisits:**

- estar en ple exercici dels drets civils.
- ésser major de 25 anys*
- tenir, com a mínim, 14 anys més que la persona acollida.

* S'admet l'acolliment per a més d'una persona en el cas dels cònjuges o de les parelles que conviuen amb caràcter estable. En aquests casos, n'hi ha prou que un membre de la parella hagi complert 25 anys.

2.3 Acollida

Les persones o les famílies LGBTI podem donar **un entorn familiar de manera temporal o permanent** a infants que estan tutelats per l'Administració. Es tracta de nenes i nens (de 0 a 18 anys) que han viscut en molts casos situacions familiars i socials difícils, amb carències i sense un entorn segur. La majoria resideixen en centres residencials o d'acollida.

Hi ha diferents tipus d'acolliment en funció de la situació i les necessitats de l'infant (aquestes situacions poden canviar amb el temps).

Acolliment d'urgència i diagnòstic. Té lloc mentre es valora la situació de l'infant i es realitza l'estudi que estableix quina és la millor opció per al futur del nen o la nena. **Els infants acollits solen ser nadons o menors de 6 anys.** La durada de l'acolliment és d'entre 6 mesos i 1 any, acabat el qual s'elabora la proposta més adient.

Acolliment els caps de setmana i les vacances. Destinat a infants, generalment **a partir de 9 anys**, que viuen en centres residencials. Es tracta de proporcionar un referent familiar al noi o la noia i, si és possible, mantenir-lo al llarg del temps.

Acolliment de curta durada. La família acollidora proporciona **un entorn de seguretat i estimació durant uns dos anys**, fins que es comprova que la família d'origen pot tenir cura de l'infant amb garanties.

Acolliment de llarga durada o permanent. Quan es preveu que el període d'acolliment serà **superior a dos anys, o fins i tot, permanent.**

2.4 Reproducció Humana Assistida

Les persones LGBTI podem accedir a les diferents tècniques de Reproducció Humana Assistida (RHA) amb algunes restriccions legals o de serveis.

Inseminació artificial (IA): es fa a través de clínica de fertilitat amb semen de donant anònim o amb semen de donant no-anònim (alegal a Catalunya). A Catalunya no és legal la inseminació amb semen d'un donant conegut. La inseminació casolana també és alegal a Catalunya i pot generar greus dificultats a l'hora de registrar el nadó a nom de les dues mares per falta de documentació, cosa que deixa en situació de desprotecció la mare no gestant. Poden accedir a la sanitat pública les dones menors de 40 anys i fer fins a quatre intents, amb una llista d'espera d'uns tres mesos. (Veure protocol a les pàgines 28-29).

En una inseminació artificial, la dona que gestarà s'ha de sotmetre a una revisió ginecològica que corrobori la bona salut física i l'absència de cap impediment físic que impossibiliti o desaconselli l'embaràs. En el cas de les parelles de dones, llevat que s'hagi demostrat una dificultat per concebre, **no és necessari seguir cap estimulació hormonal extra.** Aquest protocol s'estableix a les clíniques de fertilitat en parelles heterosexuales que tenen dificultats per aconseguir un embaràs, però en el cas de les dones lesbianes podem negar-nos a fer-lo si ens el proposen sense cap fonament mèdic, només perquè «és més probable l'embaràs».

El procés de la inseminació és **senzill i no dolorós**, consisteix en inserir via vaginal un catèter amb la mostra de semen, que es diposita el més a prop

GLOSSARI

RHA
Reproducció
Humana Assistida

IA
Inseminació
Artificial

FIV
Fecundació
In Vitro

ROPA
Recepció d'Òvuls
de la Parella

GS
Gestació
Subrogada

ICSI
Microinjecció
intracitoplasmàtica
d'espermatozoides

NOU PROTOCOL

DE LES TÈCNiques DE REPRODUCCIÓ HUMANA ASSISTIDA (JUNY 2016)

PREMISSA DE PARTIDA

LES DONES AMB
PARELLA FEME-
NINA O SENSE
PARELLA NO TE-
NEN PROBLEMES
D'ESTERILITAT

en conseqüència, el model clínic-assistencial és diferent, atès que no cal realitzar algunes de les proves diagnòstiques. Si en algun moment del tractament a la dona se li diagnostica un problema d'esterilitat es procedirà segons el protocol descrit per a dones amb parella masculina quan la dona té problemes d'esterilitat, tot tenint en compte que els gàmetes masculins no procediran de la parella sinó del banc públic de gàmetes.

1a VISITA

PROVES DIAGNÒSTIQUES COMPLEMENTÀRIES DE LA DONA.

PROVES DE LABORATORI. ESTUDI BÀSIC DE SALUT:

Hemograma amb bioquímica bàsica, glucosa, colesterol, creatinina, ALT gamma GT.

Serologies: VIH, lues, rubèola, toxoplasmosi, hepatitis B i C.

Determinacions d'hormones plasmàtiques basals: FSH, LH, estradiol (del segon al cinquè dia del cicle, preferentment el tercer) per a les dones de 35 anys i més.

HISTÒRIA CLÍNICA COMPLETA DE LA DONA

Antecedents familiars i personals.

Activitat professional (per si hi ha un possible contacte amb substàncies tòxiques).

Hàbits tòxics.

Antecedents ginecològics i reproductius (menarquia, tipus menstrual, contracepció prèvia, etc.).

EXPLORACIÓ CLÍNICA DE LA DONA

Talla i pes.

Valoració ginecològica completa que inclogui genitals externs, vagina, cervix i citologia, si cal.

Valorar la presència d'hirsutisme i/o acne.

ECOGRAFIA TRANSVAGINAL

Preferentment en la primera fase del cicle i, si és possible, amb recompte de fol·licles antrals.

SEGONS EL CONTEXT CLÍNIC DE LA DONA ES PODRAN AMPLIAR LES PRO- VES DE LABORATORI A:

TSH i prolactina només en casos de cicles irregulars, galactorrea o sospita d'anovulació (cal recordar la gran variabilitat de les determinacions del nivell de l'hormona prolactina i els factors que l'alteren). Cal descartar la macroprolactinèmia.

Bloc androgènic si hi ha clínica d'hiperandrogenisme: 17-OH progesterona i testosterona lliure, si es disposa d'aquesta o bé testosterona total i SHGB.

Cal afegir la determinació d'insulina basal en aquelles pacients amb obesitat central que presentin un perímetre de cintura > 90 cm o una relació cintura/maluc < 0,8 (càlcul posterior de l'índex de resistència a la insulina).

En pacients infèrtils o amb avortaments habituals es recomana la derivació a centres especialitzats per a la seva avaluació.

En general no estan indicades la temperatura basal i la biòpsia endometrial, ja que són proves que no tenen eficàcia provada.

Les proves diagnòstiques que es recomanen s'hauran de valorar en relació amb l'especificitat de cada cas. També caldrà valorar si hi ha proves de laboratori recentment realitzades i que, per tant, no calgui repetir.

2a VISITA

ES FA LA VALORACIÓ DELS RESULTATS I S'INICIA EL TRACTAMENT DE RHA, QUE SERÀ PER DEFECTE UNA INSEMINACIÓ ARTIFICIAL AMB SEMEN DE DONANT.

LES TÈCNiques QUE ENTREN DINTRE D'AQUEST PROTOCOL SÓN:

Inseminació artificial amb donació (IAD).

Fecundació in vitro amb gàmetes pròpies (FIV).

Fecundació in vitro amb gàmetes donades (FIV): espermatozoides.

Fecundació in vitro amb gàmetes donades (FIV): ovòcits.

Fecundació in vitro amb gàmetes donades (FIV): espermatozoides i ovòcits.

Microinjecció intracitoplasmàtica d'espermatozoides (ICSI).

possible del coll de l'úter en el moment més oportú perquè es produeixi la fecundació. Si es realitza a casa, els packs amb la mostra de semen ja adjunten el kit amb el catèter i la xeringa.

Fecundació In-vitro (FIV): aquesta tècnica de RHA només es pot fer **en una clínica de fertilitat**, donat que es precisa de la intervenció d'un equip mèdic i d'un tractament del material genètic al laboratori.

Quan les proves mèdiques estableixen que la dona que es vol quedar embarassada té moltes dificultats per aconseguir la fecundació amb una simple inseminació, es pot recórrer a una fecundació in vitro (FIV). Aquesta tècnica és una mica **més complexa i més costosa econòmicament**. Consisteix en **fecundar l'òvul fora del cos**, en el laboratori, i després **implantar-lo a la matriu**. L'òvul pot ser de la pròpia dona que es quedarà embarassada, de la seva parella (mètode ROPA, veure en l'apartat següent) o bé d'una donant. El semen ha de ser de donant anònim.

En una FIV sí **és necessari sotmetre's a un tractament hormonal** per estimular la generació d'òvuls i per preparar el cos de la dona a l'hora de rebre l'embrió. L'extracció es fa mitjançant una petita intervenció que requereix ingrés i pot resultar molesta o dolorosa. La transferència de l'embrió és senzilla, molt similar a la inserció de la mostra de semen en la IA.

Mètode de recepció d'òvuls de la parella (ROPA): aquesta tècnica és una variant de la FIV on **una de les dues dones de la parella dona els òvuls a la seva dona, que serà qui gestarà**. A aquesta tècnica sols hi tenim accés **en clíniques privades**. No està inclosa en el protocol de RHA

de la sanitat pública. I, a diferència de la resta de tècniques de RHA, per poder fer-la les dues dones han d'estar casades.

El procés és el mateix que el d'una FIV tradicional, però totes dues dones de la parella s'han de sotmetre al tractament hormonal, una per la producció d'òvuls, i l'altra per la recepció de l'embrió fecundat. S'han de sincronitzar els cicles d'ovulació de totes dues.

2.5 Gestació per subrogació

La gestació subrogada es una tècnica de RAH mitjançant la que **una dona cedeix la seva capacitat de gestar a uns pares/mares d'intenció**. Se situa dins de les tècniques de donació de capacitats reproductives, com són la donació de semen, d'òvuls i d'embrions. Consisteix en el fet que una dona gesti un embrió format a partir del material genètic, que pot ser dels pares/mares d'intenció o de donants.

Qui intervé en el procés?

Gestant: dona que cedeix la seva capacitat de gestar.

Donant d'òvuls: dona que dona òvuls, en el cas que els pares/mares d'intenció ho necessitin.

Donant de semen: home que dona semen, en el cas que els pares/mares d'intenció ho necessitin.

Clíniques de fertilització: equips de professionals que s'encarreguen de la part clínica del procés (extracció d'òvuls, de semen, fertilització, etc.).

Sabies que...?
les dones gestants han de **tenir una família formada**, és a dir, han de tenir els seus propis fills i demostrar sol·l·licitud econòmica (recursos propis, feina...) per tal d'evitar que es faci per necessitat econòmica.

SE SIGNEN TOT UN SEQUIT DE CONTRACTES

amb la gestant, la clínica, el/la/els donants, l'agència... per tal de vetllar pels interessos de totes les parts implicades.

ALS EE.UU. FA 25 ANYS

que la gestació subrogada és legal.

A ESPANYA ES FA SERVIR DES DE FA 20 ANYS

però encara és alegal, s'ha de legislar.

Agències: conjunt de professionals interdisciplinars (psicòlegs/es, treballadores socials, advocats...) que tutel·len tot el procés (selecció de les gestants, contractes, entrevistes als pares d'intenció, assessorament legal, etc.).

Pares/mares d'intenció: són les persones adultes que volen ser pares però que no poden gestar. Pot ser una parella de gais, de lesbianes, un home o una dona sola, o una parella heterosexual, tots ells tan cissexuals com transsexuals.

On es pot fer?

Cada cop són més els països on aquesta tècnica de RHA està regulada. **A l'estat espanyol no està permès**, ja que l'article 10.1 de la Llei 14/2006 de Reproducció Assistida considera:

1. Serà nul de ple dret el contracte perquè es convingui la gestació, amb o sense preu, a càrrec d'una dona que renuncia a la filiació materna a favor del contractant o d'un tercer.
2. La filiació dels fills que neixen per gestació per substitució serà determinada pel part.
3. Queda emparada la possibilitat de reclamar la paternitat respecte el pare biològic, conforme a les regles generals.

A **Europa**, està permès a **Gran Bretanya**, però sols per a persones residents. També darrerament a **Grècia**, però no per parelles homosexuals o persones soles. I per a les persones o parelles LGTBI, en l'actualitat alguns estats d'**Estats Units (Califòrnia, Illinois, Massachussets, Colorado...)** i **Canadà** són els països on s'ofereixen millors garanties.

FILIACIÓ A TRAVÉS DE LA GESTACIÓ SUBROGADA

CAL SABER QUE:

Actualment, les criatures que neixen per gestació subrogada en països on hi ha una sentència judicial que avaluï als pares/mares d'intenció no tenen cap problema en ésser registrades als consolats espanyols.

Com a resultat de la lluita d'un conjunt de parelles gais, que es van constituir com a **Plataforma Son Nuestros Hijos** (avui oberta a parelles i persones heterosexuales), es va aconseguir la instrucció 5/10/2010 de la Direcció General de Registro y Notariado, que facilita el reconeixement de la filiació estrangera en els casos en què hi ha sentència judicial; això es dona als EE.UU. i Canadà, principalment.

Les criatures nascudes en aquests països obtenen la nacionalitat del país immediatament per naixement, és a dir, reben una partida de naixement amb el nom dels pares (ja sigui un home sol, una dona sola, dos homes o dues dones) i poden tenir el passaport que els permet sortir del país juntament amb els seus pares.

En canvi, les nenes i nens que neixen en altres països on no hi ha sentència judicial tenen moltes dificultats perquè els consolats espanyols i la Direcció General de Registro y Notariado reconegui com a vàlids els documents on apareix la filiació dels pares/mares d'intenció. No s'ha d'oblidar que la instrucció 5/10/2010 no té rang de llei ni de normativa i, per tant, està subjecta en molts casos a la bona voluntat de directors generals i del Ministeri de Justícia.

Cal seguir reivindicant el dret d'aquestes criatures a ser inscrites respectant la filiació que estableix el país d'origen, i el reconeixement dels documents d'altres països on no es necessita per llei la sentència judicial.

EL 85%

DELS CASOS DE GESTACIÓ SUBROGADA SÓN DE PARELLES HETEROSSEXUALS.

Però la GS no-més va ser tema de debat social quan una parella de nois es va negar a enregistrar els fills de tots dos amb el nom d'una dona. Són les parelles homosexuals masculines les que han donat la cara i han sortit als mitjans de comunicació, encetant el debat en l'opinió pública.

Capítol 3

Marc legal de les famílies LGTBI

Les lleis emparen la meva
família o encara hi ha
mancances legals que la
deixen desprotegida?

3. Marc legal de les famílies LGTBI*

3.1 Lleis vigents que afecten les famílies LGTBI

Actualment les famílies LGTBI estem protegides per tot un seguit de lleis que legislen a favor de la igualtat de totes les persones i llurs famílies.

- Llei catalana de parelles de fet
- Llei catalana d'adopció conjunta
- Llei estatal de matrimoni igualitari
- Llei catalana contra l'LGTBIfòbia

Altres normatives i protocols: protocol RHA/ protocol antibullying/ Pla LGTBI Ajuntament de BCN...

Llei catalana de parelles de fet:

A Catalunya el 1998, s'aprovà la primera **Llei d'Unions Estables de Parella (LUEP)**¹ de l'Estat espanyol, en la que es definia per primera vegada les parelles del mateix sexe com «unions estables de parelles formades per persones del mateix sexe que convisin maritalment», i es dotava de legalitat a la parella del mateix sexe.

La LUEP catalana, després de la reforma del 2005², es considera una llei de parelles de màxims, ja que va **eliminar totes les diferències legals existents entre els diferents tipus de família**, fins i tot pel que fa a la tributació, als drets successoris i als drets respecte dels descendents. Aquesta llei permet, per exemple, a les parelles LGTBI, la filiació

conjunta en cas de reproducció assistida o adopció, sense estar casades, fet no possible a la resta de l'Estat espanyol, on cal el matrimoni per a la filiació conjunta.

Llei catalana d'adopció conjunta:

El 30 de març de 2005, el Parlament de Catalunya, aprovà l'adopció conjunta per a parelles lesbianes i gais³.

Algunes de les esmenes al projecte de llei català proposades per l'FLG van ser preses a consideració en el projecte final aprovat. Però d'altres, com la **«presumpció de maternitat»**, no. L'FLG en aquell moment va cedir per tal de no bloquejar l'aprovació del projecte de llei, i va haver de renunciar a un aspecte cabdal per a l'assoliment de la igualtat real de les parelles lesbianes respecte de les parelles heterosexuales. Encara avui, 2017, està pendent. Aquesta mancança fa del tot desaconsellable la inseminació casolana, ja que provoca la desprotecció total tant de la mare no gestant, com del fill respecte de la mare no gestant. Només en els embarassos aconseguits mitjançant tècniques de reproducció assistida en clínica, hi ha el reconeixement legal del fill/a per part de la mare no gestant des del mateix moment de la concepció, gràcies al document que signen les dues mares abans d'iniciar la reproducció assistida.

Llei estatal de matrimoni igualitari:

La llei de matrimoni a l'Estat espanyol s'aprovà el 30 de juny de 2005⁴. És una llei que **legitima socialment l'amor entre persones del mateix sexe**, fent que els beneficis i obligacions dels matrimonis homosexuals siguin els mateixos que

Sabies que...?

Les lleis relacionades amb la llei del matrimoni, **després de 10 anys de la seva aprovació, encara no han estat modificades per incloure les noves famílies.**

* S'ha de tenir en compte que ens estem referint a les **lleis i normatives vigents en el moment d'elaboració d'aquesta guia**, però sabem que són susceptibles de canvis per tal d'adequar-se a la realitat social.

¹ **Llei 10/1998, de 15 de juliol**, d'unions estables de parella. **DOGC núm. 2687 – 23.7.1998**

² **Llei 3/2005, de 8 d'abril**, de modificació de la **Llei 9/1998**, del Codi de Família, de la **Llei 10/1998**, d'unions estables de parella, i de la **Llei 40/1991**, del Codi de Successions per causa de mort en el Dret Civil de Catalunya, en matèria d'adopció i tutela. **DOGC 4366 – 19.4.2005**

³ **Llei 3/2005, de 8 d'abril**, de modificació de la **Llei 9/1998**, del Codi de Família, de la **Llei 10/1998**, d'unions estables de parella, i de la **Llei 40/1991**, del Codi de Successions per causa de mort en el Dret Civil de Catalunya, en matèria d'adopció i tutela. **DOGC 4366 – 19.4.2005**

⁴ **Ley 13/2005, de 1 de julio**, por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio. **BOE 157 – 2.7.2005**

els dels heterosexuals, i per tant fa viables les unitats familiars homosexuals. Però **no va ser fins al 6 de novembre de 2012 que el Tribunal Constitucional va avalar la constitucionalitat de la Llei de matrimoni** desestimant el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Partit Popular set anys abans⁵.

Llei catalana contra l'LGTBfòbia:

El dia 2 d'octubre de 2014, el Parlament de Catalunya aprovà la primera **Llei de l'Estat espanyol per a Garantir els Drets de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transgènere i Intersexuals i per a Eradicar l'Homofòbia, la Bifòbia i la Transfòbia**⁶. Aquesta Llei ha d'aconseguir reduir la discriminació, i fomentar valors d'igualtat, respecte, i tolerància entre ciutadans.

En l'àmbit de l'**educació** aquesta Llei regula que en tot el sistema educatiu (continguts, activitats esportives i de lleure, materials, formació de mares, pares i docents...) es tingui en compte la diversitat afectiva i sexual i s'eviti qualsevol discriminació; i regula que es disposi de mesures de prevenció i actuació contra l'assetjament LGBTI en tot el medi escolar.

En l'àmbit de la **salut** es regula l'accés a les tècniques de reproducció assistida i als tractaments associats a la transidentitat i la intersexualitat, entre d'altres, perquè no hi hagi cap tipus de discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere en l'atenció sanitària.

Pel que fa a la **realitat familiar**, la Llei garanteix el reconeixement de la diversitat familiar ja recollit

en la legislació catalana, en igualtat de condicions i en tots els àmbits.

També es regulen en aquesta Llei la igualtat de tracte, la tutela judicial, el dret d'admissió, el dret a una protecció integral, el dret a l'atenció i reparació, i el règim d'infraccions i sancions.

Sabies que...?
Si desconeixes els teus drets no podràs exercir-los.

3.2 Registre civil d'infants

Dotze anys després del matrimoni igualitari, **seguim tenint entrebancs a l'hora de registrar els infants per una clara mancança d'informació dels funcionaris del Registre**. Això provoca malestar en les famílies i un estrès innecessari en un moment que hauria de ser per gaudir-lo.

Potser això no passa tant en les grans ciutats, més acostumades a la diversitat familiar, però sí a poblacions més petites, de comarques. **Les famílies han d'estar molt ben informades dels requisits per no cometre errors a l'hora de registrar els seus fills o filles a l'Administració**. Per exemple, en cap cas hem de permetre el registre tan sols a nom de la mare gestant si el nadó té dues mares! I pel que fa als infants nascuts per gestació subrogada, s'han de fer els tràmits al consolat del país on s'hagi fet el procés de subrogació.

Abans del naixement de l'infant, la parella, tant de dones com d'homes, ha de saber que al nostre país tenim dret a legalitzar la nostra situació per via del matrimoni, a tenir descendència i que aquesta descendència tingui tota la cobertura legal que té qualsevol altra criatura. Això vol dir que, **des del**

⁵ Pleno. Sentencia 198/2012, de 6 de noviembre de 2012. Recurso de inconstitucionalidad 6864-2005. Interpuesto por más cincuenta Diputados del Grupo Popular del Congreso en relación con la Ley 13/2005, de 1 de julio, por la que modifica el Código civil en materia de derecho a contraer matrimonio. Garantía institucional del matrimonio y protección de la familia: constitucionalidad de la regulación legal del matrimonio entre personas del mismo sexo. Votos particulares. BOE 286 – 28.11.2012

⁶ Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a Garantir els Drets de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transgènere i Intersexuals i per a Eradicar l'Homofòbia, la Bifòbia i la Transfòbia. DOGC núm. 6730 (17/10/2014)

CAL SABER QUE:

Hi ha una **documentació necessària** per registrar el nadó, que s'ha d'anar recollint i omplint des del moment que es decideix accedir a la maternitat/paternitat:

DOCUMENTACIÓ QUE CAL TENIR

Dones Tècniques RHA: INFORME DE LA CLÍNICA

LLIBRE DE FAMÍLIA

(Si la parella està casada)

A Catalunya no és necessari estar casades per registrar el nadó a nom de les dues mares.

moment del seu naixement, l'infant té dret a tenir dues mares o dos pares legals.

Les parelles de dones hauran de presentar-se totes dues a la clínica de RHA i/o ASSIR com a parella amb voluntat de tenir una família, independentment de qui vulgui ser la gestant. És important que la seva condició i voluntat sigui visible davant els facultatius i funcionaris. També s'ha de saber que **aquesta visibilitat no pot esdevenir, en cap cas, una discriminació de tracte ni de condicions.**

En el cas de les parelles de dones lesbianes, **la conveniència o no d'estar casades a Catalunya és una decisió que no afecta el registre de l'infant sempre que es tingui tota la documentació correcta.** Altres efectes legals que es deriven del matrimoni no es podran assegurar, però, si la parella ha decidit no casar-se.

En el cas de parelles de lesbianes que vulguin fer mètode ROPA i de parelles tan d'homes com de dones que accedeixin a una **gestació subrogada** o a un **procés d'adopció**, sí serà imprescindible estar casades/casats.

3.3 Problemes legals de filiació

Què passa quan es fa una inseminació artificial a casa, sense la intervenció d'un facultatiu o una clínica que pugui lliurar l'informe de conformitat de les dues mares?

Aquesta és una problemàtica que cada vegada augmenta la seva casuística per la gran desinformació

que tant la població com els agents socials que hi intervenen tenen al respecte. La llei espanyola és molt clara pel que fa a la donació de semen: **ha de ser semen de donant desconegut i de banc de semen, però sempre amb la intermediació d'una clínica de reproducció assistida, que serà qui estendrà l'informe.** Per tant, les inseminacions casolanes no poden comptar amb aquest informe i queden en una **situació d'il·legalitat** que pot afectar al registre civil del nadó a nom de les dues mares i, per tant, la desprotecció tant de la mare no gestant, com del fill respecte de la mare no gestant. En aquests casos és recomanable tenir previ al naixement un document notarial on quedi reflectida la voluntat i intencionalitat de totes dues mares de fer-se càrrec d'aquest infant ara i en el futur com a mares de ple dret. A més, han de poder demostrar l'estabilitat com a parella amb documents comuns que puguin demostrar la convivència de totes dues com a parella.

Què passa quan en un procés de RHA les dones de la parella tenen diferents nacionalitats?

En aquest cas, per registrar el nadó cal portar a l'oficina l'informe de la clínica i el llibre de família, en el cas que la parella estigui casada. Llavors, depenent del país d'origen i de si hi ha matrimoni igualitari o no allà, **el nadó pot quedar registrat a Catalunya però sense nacionalitat, amb els inconvenients i la manca de protecció que això suposa.**

Actualment a l'Unió Europea hi ha molts països que han aprovat el matrimoni entre persones del mateix sexe, però **en relació als drets dels fills i filles d'una família homoparental encara**

Sabies que...?

La inseminació casolana queda fora de la legalitat i pot generar problemes a l'hora de registrar el nadó al Registre Civil.

Sabies que...?

Les parelles LGTBI i els seus infants poden veure vulnerats els seus drets quan viatgen a països on el matrimoni igualitari no està reconegut.

queden alguns punts grisos, o negres, directament. El nostre consell és que abans d'emprendre l'aventura de formar una nova família, sempre contactin amb **un advocat del dret de família** en llur país d'origen. Això és important per conèixer quines són les opcions que hi ha en cada cas i en cada moment.

També és important saber que **els nens i les nenes de pares o mares estrangers nascuts a Catalunya (o Espanya) no reben la nacionalitat espanyola de forma automàtica**. Per aquest motiu, és encara més important esbrinar com s'ha de trametre el passaport o el document d'identitat del nou fill o filla al país d'origen dels seus progenitors.

En el cas de les parelles de dones, totes dues poden accedir a la devolució de l'IRPF?

Totes les famílies tenen dret a rebre ajuts variis per la criança dels nadons fins que compleixen 3 anys de vida. Un d'ells va adreçat directament a la dona, perquè no hagi d'abandonar el món laboral. Aquest ajut, a l'any 2017, és de **1.200 € per infant/any** i es posa en marxa tan aviat neix el nadó. En realitat es tracta d'un descompte de l'IRPF i que es pot cobrar de forma anual o mensual. És a dir, cobrar 100 € mensuals, o bé fer la devolució dels 1.200 € en la declaració de la renda.

Les famílies de dues dones tenen dret a aquesta deducció, com no podia ser d'una altra manera, i per beneficiar-se'n només cal ser mare i estar treballant, per tant, **totes dues, a priori, si treballen, estan en condicions de demanar-la** (però s'ha d'escollir qui la demanarà). No obstant, com en cap de les regulacions que afecten a la família, que mai

no tenen en compte les famílies LGTBI, el cas de la devolució de l'IRPF no és una excepció. De vegades es donen situacions en les nostres famílies que la llei no contempla, i això genera **un buit legal** que ens suposa certs entrebancs.

Per exemple, si la mare que rep el descompte deixa de treballar (i ja no pot rebre'l, perquè ja no és mare treballadora) i l'altre mare sí conserva la seva feina, aquesta té dret a demanar-lo durant el temps que resti fins als 3 anys de la criatura. Malauradament, és més que probable que a l'oficina d'Hisenda li diguin que sols la «mare gestant» hi té dret. Hem de saber que aquesta matisació no apareix enlloc a la llei i que mitjançant un senzill tràmit legal (una denúncia formal a Hisenda mitjançant un/a advocat/da) es pot aconseguir aquesta **continuitat de la prestació d'una mare a l'altra**.

En el cas de les **famílies formades per dos pares**, en canvi, on no hi ha cap «mare treballadora», a les oficines no solen posar massa entrebancs per **concedir-los la prestació**. Encara que l'ajut és per protegir les dones i no excloure-les del món laboral...

Ja tinc el meu nadó!
I ara què?

Capítol 4

Els fills i les filles de les famílies LGTBI

4. Els fills i les filles de les famílies LGTBI

4.1 Les necessitats dels nostres infants

Els fills i filles de les famílies LGTBI no tenen cap necessitat especial, *per se*. Els estudis confirmen que són nens i nenes **completament sans i saludables en tots els àmbits**: físic, psicològic, emocional, social...

Ara bé, formen part d'unes famílies que se'n surten del patró heteronormatiu i això els fa més sensibles a alguns aspectes. Necessiten **veure el seu model familiar reflectit en altres famílies** per ratificar que no són els únics amb dos pares o dues mares. D'aquí la importància de formar part d'un grup social (associació, entitat, grup de famílies amigues) per tenir la possibilitat de trobar referents.

També necessiten que els adults, els seus pares o les seves mares, avancem sempre que puguem la seva realitat familiar a l'entorn social. Ells **no han de donar explicacions de com és la seva família**.

A més, els nostres infants necessiten que els donem les **eines per poder parlar de la seva família sense por i amb orgull**. Que coneguin l'orientació sexual o la identitat de gènere dels seus pares o mares i no ho visquin com quelcom negatiu.

Sabies que...?

Els infants criats en famílies LGTBI són més igualitaris pel que fa a la reproducció dels rols. Són més oberts i respectuosos envers la diferència.

4.2 L'«absència» de la figura paterna/materna

En les famílies formades per dues mares no hi ha cap mena de mancança, absència o falta de figura paterna. I en les famílies composades per dos pares tampoc hi ha una absència de la figura materna. Són famílies ben formades tal com estan. Els nens i nenes no troben a faltar allò que mai no han tingut. Per a elles i ells és absolutament normal i natural tenir dos pares o dues mares. **No viuen amb cap angonya el seu model familiar ni pensen que necessiten ningú més a la seva família**. És perfecta tal com és. L'important és que totes les seves necessitats estiguin cobertes, i això tant ho pot fer una mare com un pare.

És aconsellable

Parlar en positiu destacant el que es té («té dues mares»/«té dos pares»).

No parlar en negatiu assenyalant el que es creu que falta («no té pare»/«no té mare»)

Els fills i filles de les famílies LGTBI no presenten cap problema per distingir entre els homes i les dones, entre la masculinitat i la femineïtat; tot el món que els envolta està marcat per aquesta dualitat de gènere i troben referents arreu (veïns, família extensa, escola, amics, a la tele, als llibres, a la publicitat...). En tot cas, **les nostres filles i fills rebran una teoria de gènere molt més lliure i diversa**. Els homes/pares fan... de tot. I les dones/mares fan... de tot.

4.3 Els orígens

Els fills i filles de les famílies LGTBI necessiten saber i entendre quins són els seus orígens, és a dir, com han arribat a la seva família.

En el cas de famílies per adopció o acollida, se'ls ha de recordar que, malgrat la seva família actual no té la mateixa composició que la majoria, és tan vàlida com qualsevol altra i que no els mancarà res, tindran la mateixa atenció, cura i afecte que la resta d'infants, ja que són filles i fills molt desitjats i fruit d'una decisió molt conscient i intencionada.

Quan els fills o filles arriben a la família per mitjà d'alguna tècnica de reproducció assistida (sigui inseminació artificial, fecundació in vitro, gestació subrogada...) cal explicar a les criatures com va ser el procés i quin paper tenen els seus progenitors. En aquesta explicació s'ha de destacar sempre el paper actiu de tots dos pares o totes dues mares en la concepció i gestació del nadó (no només el/la donant de material genètic i/o la mare gestant), i deixar molt clar que el desig i la intenció de crear la família és un desig compartit pels dos membres de la parella, que el fill o filla ha estat fruit d'un projecte comú de família.

Les explicacions dels seus orígens als fills i/o filles no s'han de donar totes a l'hora ni una sola vegada. Aquesta informació s'ha d'anar dosificant i adaptant a cada etapa de la criatura. Seran ells i elles les que, amb les seves preguntes, ens donaran les pistes de quina informació concreta necessiten en cada moment i fins a on poden entendre-les. No hi ha una edat concreta per explicar-los. Se'ls ha d'explicar amb naturalitat des de sempre. De vega-

des ens pot semblar que no cal, perquè no ho entenen, però és millor **parlar sempre amb sinceritat, sense pors i sense amagar informació**. Hem de pensar que aquestes explicacions els ajuden a elaborar el seu propi discurs.

No cal agobiar-se si els nens/nenes demanen més d'un cop que els tornem a explicar el seu origen. Això no vol dir ni que abans els hem explicat malament ni que no ho accepten i estan esperant la versió «correcta». A totes les criatures els agrada **ratificar les informacions** (més quan els toca tan directament) i els encanta que els expliquin el mateix moltes vegades (llegir el mateix conte, veure el mateix capítol de dibuixos o la mateixa pel·lícula, sentir la mateixa cançó una i altra vegada...). Van construint la seva realitat a poc a poc i cada vegada necessiten una mica més d'informació per a completar el seu mapa mental. Per això, cal que siguin sempre fidels a la veritat i explicar-los sempre la mateixa versió, sense contradiccions.

4.4 La família extensa

Les coses estan canviant, afortunadament, i cada cop és més fàcil per a les persones LGTBI sortir de l'armari i comptar amb el recolçament de la seva família extensa (pares, germans, avis...). Però encara es donen moltes **situacions de «trencament» familiar quan una persona LGTBI comunica la seva orientació sexual o la seva identitat de gènere als seus familiars**.

En aquests casos en què no hi ha una bona acceptació del fet LGTBI, és bastant freqüent que l'arribada

dels fills/filles generi un rebuig o un trencament encara més fort, ja que obliga la família extensa a sortir de l'armari. Han de donar explicacions de qui és aquesta nova criatura, de qui és fill/a i quina relació o parentiu té amb el seu familiar LGBTI. Ja no val parlar de les parelles com «amics» o «companyys de pis». **I hi ha famílies que no estan disposades a sortir de l'armari.** La seva homofòbia interioritzada és massa gran.

No obstant, també existeixen casos en què passa el contrari: famílies que pensaven que no serien avis, tiets... pel fet de tenir un fill gai, una filla lesbiana o un fill/a trans, s'il·lusionen amb la paternitat/maternitat no esperada i això els uneix més amb el seu familiar LGBTI, perquè **volen formar part de la seva vida i no quedar exclosos d'aquesta nova família que s'està creant.** Hi ha apropament i major comprensió de la realitat LGBTI. De vegades, fins i tot, aquests es converteixen en uns dels majors activistes i defensors del nostre col·lectiu.

4.5 Models de referència

Les famílies LGBTI **necessitem tenir models de referència on veure'ns reflectides**, on inspirar-nos o amb qui identificar-nos, per apoderar-nos de l'orgull de família. Els necessitem els pares i les mares, però també els fills i les filles, que de vegades poden pensar-se que són els únics nens/nenes que tenen dues mares o dos pares, ja que potser són els únics amb aquest model familiar en el seu col·legi, en el seu barri o fins i tot en el seu poble, si viuen en nuclis de població petits.

Quan un company de l'escola o un veí els interpel·la dient que no és possible que «no tingui pare» o que «no tingui mare», als nostres fills i filles els va molt bé poder donar exemples d'altres nens i nenes que tenen la seva mateixa realitat, els ajuda saber que sí és possible, ja que hi ha altres models i ells no són els únics.

En aquest sentit, és molt recomenable que les famílies LGBTI amb fills/filles busquin **entorns on hi hagi més famílies com la seva.**

Pertànyer a una associació de famílies LGBTI, assistir a trobades i activitats on hi hagi més famílies formades per dos pares, dues mares o pares/mares trans és **una de les millors eines d'apoderament per als nostres fills i filles.**

Hem de pensar que **visibilitzar-nos com a família LGBTI és imprescindible per servir també nosaltres com a model de referència** envers altres noves famílies LGBTI.

4.6 Escolarització i socialització

Per a les famílies LGBTI el moment d'escolaritzar els nostres fills i filles és crucial. Possiblement és el primer cop que hem d'enfrontar-nos socialment a un entorn fortament heteronormatiu on la seguretat de les nostres criatures es pot veure afectada.

ESCOLLIR UN CENTRE ESCOLAR DE CONFIANÇA

ÉS FONAMENTAL per a la salut mental i social (fins i tot física) dels nostres fills/filles.

Sabies que...?

A Catalunya hi ha unes 2.000 famílies LGBTI, de les quals un 25% formen part de l'FLG, Associació de Famílies LGBTI.

**Cal saber que
Abans d'inscriure'ls:**

Fes un estudi previ de les condicions de cada centre i valorar si el seu ideari, el seu model pedagògic i la seva ideologia va acord amb el teu model familiar o amb la identitat de gènere del teu fill/filla.

És aconsellable que demanis una reunió prèvia amb la direcció del centre o el responsable del claustre per presentar-te obertament com a família LGBTI.

Pregunta directament si això suposa cap inconvenient al centre i quins mecanismes tenen previstos per atendre la realitat i la necessitat dels alumnes amb aquests models de família.

Els nostres fills i filles tenen tot el dret de gaudir d'un **entorn escolar segur**, un espai de socialització i d'aprenentatge on no vegin vulnerats els seus drets, on es respecti i no es qüestioni ni invalidi el seu model familiar.

Han de poder sentir-se segurs i **comptar amb el suport de mestres i personal docent i administratiu** per poder desenvolupar-se i créixer lliurement i on poder aprendre en igualtat de condicions amb la resta de companys i companyes.

4.7 Diversitat afectivo-sexual i d'identitat de gènere a l'escola

Un cop haguem escollit un centre educatiu segur, hem de **vetllar per tal que aquell ideari que ens ha assegurat que respectarà tots els drets del nostre fill/a realment compleix tots els requisits que nosaltres com a família demanem**. Molt sovint, des d'un espai aliè a la realitat LGBTI no es tenen en compte molts dels aspectes que ens afecten. Segurament no és per falta d'interès ni per provocar cap perjudici, sinó per manca d'informació i d'empatia vers el nostre col·lectiu.

En la majoria d'escol·les cal **revisar la documentació interna del centre**, ja que el model que segueixen és l'heteronormatiu i cada cop que es fa referència a la família dels alumnes es parla de «pare i mare», sense tenir en compte que pot haver-hi dues mares o dos pares, i que l'alumne veurà menystingut i invisibilitzat el seu model familiar, que no s'adapta a l'únic estàndar facilitat.

És interessant recordar al professorat que **la majoria de materials escolars rarament inclouen la diversitat afectivo-sexual i d'identitat de gènere**, i que, per tant, cal que des de l'escola es faci un esforç perquè aquesta aparegui de forma transversal en els currículums impartits. Se'ls pot facilitar material on es visibilitzi aquesta diversitat i demanar-los que trenquin amb la visió purament heteronormativa de la realitat, així com amb la concepció binària del gènere.

**A LA WEB
FLG**

pots trobar una extensa bibliografia sobre materials didàctics d'infantil i primària.

www.familieslg.org

Capítol 5

Reptes de futur

Ja està tot fet?

Què podem fer per millorar la situació de les famílies LGTBI?

5. Reptes de futur

5.1 Noves situacions: divorcis i custòdies compartides

Les famílies LGTBI també ens separem i divorciem, i ens trobem amb certs problemes si la parella no ha formalitzat la seva relació legalment. La regulació en aquests casos és la mateixa que en les parelles heterosexuales i podria semblar que això en principi és bo. Malauradament no ho és tant. **La llei continua tenint un profund caire heteronormatiu i biologicista** i això es trasllada en un tractament del divorci on la mare gestant sol tenir privilegi a l'hora d'atorgar la custòdia i la dona no gestant es veu tractada com si fos l'home d'una parella heterosexual: visites regulades, un cap de setmana cada dos, 15 dies a l'estiu...

5.2 Famílies neolgtbi

Considerem famílies «neolgtbi», aquelles famílies que havien viscut el fet familiar només des d'una perspectiva heteronormativa i patriarcal i que, per alguna circumstància de la vida, han hagut de **canviar el seu punt de vista i encarar el futur des del prisma LGTBI**.

Són famílies neolgtbi aquelles que vénen de relacions heterosexuales anteriors i compten amb **fills/filles fruit d'aquella unió**. En principi, la nova família LGTBI que es crea no hauria de patir cap mena de discriminació ni perjudici respecte de la

custòdia o relació futura amb els fills, però de vegades això no és així i ens trobem amb situacions bastant desagradables tant pels pares i mares com per als fills/filles.

Moltes de les famílies que es troben en aquesta circumstància reclamen la seva part de paternitat/maternitat que en cap cas volen deixar de tenir pel fet de viure explícitament la seva nova orientació sexual. Troben **dificultats en com explicar als seus infants la seva nova realitat**, sobretot si aquests són adolescents.

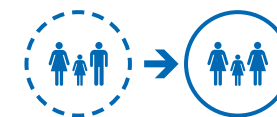
Des de l'FLG aconsellem que se'ls expliqui el més aviat possible, amb naturalitat, sense por i en positiu. Esperar a l'adolescència pensant que ho comprendran millor és un error, els infants no tenen prejudicis, no jutgen i estan preparats per entendre les noves situacions. **La veritat i la sinceritat a la llarga sempre ajuden i són els nostres aliats**.

També considerem famílies neolgtbi aquelles que han viscut **el trànsit, el canvi de sexe o de gènere, d'algun dels membres de la parella**. Tant si la parella continua la seva unió com en cas de trencament de la relació afectiva, aquella família passa de ser una unitat heteronormativa a ser família LGTBI. Des d'FLG aconsellem també explicar el més aviat possible als fills/filles quins són els canvis que s'han produït en el si de la família i deixar-los clar que **la relació de parentiu no es trencarà mai**, així com la cura, estima i protecció vers ells/elles. S'han de protegir amb especial atenció els vincles afectius amb els fills perquè se sentin segurs i aprenguin a viure amb naturalitat i orgull la nova situació.

28 DE JUNY DIA DE L'ORGULL LGTBI

Hem de reivindicar la nostra realitat amb orgull per evitar l'estigmatització, el bullying, la discriminació i la invisibilització del nostre col·lectiu.

17 DE MAIG

DIA INTERNA- CIONAL CONTRA L'LGTTBI- FÒBIA

Un dia per reclamar ben fort que ni l'orientació afectiva i sexual ni la identitat de gènere no poden ser mai motiu de discriminació ni d'odi.

Igualment entren en el grup de famílies neoLGTBI **les que tenen un fill/ filla LGTTBI**. Quan la realitat LGTTBI entra en una família per la via dels fills/ filles i la família sencera decideix donar-li tot el seu suport, es converteix en família LGTTBI perquè aprenen a veure el món des de la perspectiva de la diversitat afectivo-sexual i de gènere.

Des d'FLG **aplaudim aquestes famílies compromeses** i les convidem a participar de les nostres activitats i trobades per compartir amb elles la visibilitat en positiu de les nostres famílies. Creiem que amb la nostra presència podem esvair certes pors envers el futur dels seus fills i filles, els mostrem que podran desenvolupar-se més endavant com a persones de ple dret, tan si decideixen formar més endavant una família com si no.

5.3 Bullying i Programa Educatiu Escoles Rainbow PEER

El darrer informe de la ILGA sobre el bullying LGTTBI reflecteix que **els nostres fills/ filles no pateixen més bullying que la resta** a no ser que tinguin una expressió o una identitat de gènere no normativa. El que **sí pateixen** a les escoles és la **invisibilització del seu model familiar a l'aula**, la qual cosa pot provocar-los inseguretat, pors o sentiments d'inferioritat. Per això és fonamental que les famílies ens impliquem amb l'escola i ens fem visibles i presents sempre que puguem.

Des de diferents entitats, sindicats i d'altres agents socials s'han fet propostes educatives per paliar el

desconeixement i els efectes de l'homofòbia a les escoles i a la societat en general. Fa gairebé més d'una dècada que s'han anat fent accions puntuals que sens dubte han tingut efectes positius, però cal fer més i millor. **L'FLG ha elaborat una proposta que vol ser pionera i que traspassa una barreira que fins avui ha estat impossible de trencar.** Les famílies LGTTBI tenim infants que passen moltes hores a les escoles, on les persones LGTTBI són del tot invisibles, estigmatitzades i assetjades. No volem aquesta escola pels nostres infants. Les persones LGTTBI som persones de ple dret i volem que aquest respecte sigui palès a les escoles. La nostra proposta educativa és el **Programa Educatiu Escoles Rainbow PEER**. És el Programa de Formació i Implementació Educativa d'Inclusió de la Diversitat Familiar-Afectiva LGTTBI d'orientació i expressió en Escoles d'Infantil i Primària.

És un projecte per a la **prevenció de conductes homòfobes** i la prevenció de la **marginació social de les persones LGTTBI i de les persones amb família LGTTBI**. Però també és un projecte que vol **celebrar la igualtat i la diversitat des de la diferència**. I això implica promoure valors i actituds de respecte mutu no només com una forma de prevenir l'homofòbia, sinó també com una forma de créixer i ser educat en el respecte a la diferència i la singularitat de totes les persones.

I ho volem fer proporcionant a les escoles les eines necessàries per potenciar les actituds de respecte i integració de la diversitat afectivo-sexual i familiar, així com l'acceptació normalitzada de tot tipus de diversitat sexual i afectiva, d'identitat de gènere i dels diferents models de família.

15 DE MAIG

DIA IN- TERNA- CIONAL DE LES FAMÍLIES

Hem de potenciar la celebració d'aquest dia a l'escoles i visibilitzar amb orgull la nostra diversitat familiar.

EL PROJECTE PEER

busca educar en una societat més justa i respectuosa amb totes les persones, sigui quina sigui la seva expressió afectiva.

Capítol 6

Annexes

Vull saber-ne més

On puc anar? Quin material
informatiu puc trobar?

6.1 Bibliografia

ASSAIG

«Family relationships in gay father families». Smietana, M., Jennings, S., Herbrand, C. & Golombok, S. En *Relatedness in Assisted Reproduction: Families, Origins and Identities*; Freeman, T., Ebtehaj, F., Graham, S. & Richards, M. (eds.). Cambridge University Press, Cambridge, 2014

«Las familias homoparentales: dificultades, retos y oportunidades». Pallàs, K. En *Actas de XXIII Jornadas de coordinación de defensores del pueblo. Las familias y sus necesidades y retos en el actual entorno social y económico*. Vitoria, 2014

«Las paternidades y maternidades en las familias de padres gays creadas por gestación subrogada». Smietana, M. En *Procreación, maternidades y crianza en transformación*. Bestard, J., López, C. & Marre, D. (eds.). Ediciones Bellaterra, Barcelona, 2013

Abrazar la diversidad: propuestas para una educación libre de acoso homofóbico y transfóbico. Pichardo, J. I. Instituto de la Mujer, Madrid, 2015

Acoso escolar o bullying: guía imprescindible de prevención e intervención. Barri Vitero, F. Altaria (Aula Inclusiva), Tarragona, 2013

Desde el tercer armario: el proceso de reconstrucción personal de los hombres gais separados de un matrimonio heterosexual. Ruiz Figueroa, B. Egales, Barcelona-Madrid, 2015

Dibuixant el gènere. Coll-Planas G. (text) & Vidal M. (il·lustracions). Edicions 62, Barcelona, 2013

Diversidad sexual y convivencia: una oportunidad educativa. Pichardo, J. I. Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 2013

El bullying y el método Kiva. Gómez Antolinos, I. Publicaciones Didácticas, núm. 63, 2015

Familias homoparentales en España: integración social, necesidades y derechos. Agustín Ruiz, S. UAM, Madrid, 2013

Familias también. Diversidad familiar, familias homoparentales. Borràs, V. (ed.). Ediciones Bellaterra, Barcelona, 2014

Familias modernas. Padres e hijos en las nuevas formas de familia. Golombok, S. Editorial Siglo XXI, Madrid, 2016

Fui adoptado, ¿y qué? Roqueta, M. A. Medici, Barcelona, 2015

Guía de estudio RAINBOW – Juego de herramientas pedagógicas. Rights Against INTolerance: Building an Open-minded World (Rainbow), 2013

Herramientas para combatir el bullying homofóbico. Platero, R. & Gómez, E. Talassa ediciones, Madrid, 2007

Homosexualitat i família. El que els pares, les mares, els homosexuals i els professionals han de saber i han de fer. López Sánchez, F. Graó. Barcelona, 2006

La mochila violeta. Guía de lectura infantil y juvenil no sexista y coeducativa. Enguix, N. & López, C. Diputación de Granada, Granada, 2014

Manual para salir del armario (un folleto para todas las familias). Etcheverry, C. Autoedición, EE.UU., 2014

Max in Love. Programa educatiu en l'àmbit de l'afectivitat i la sexualitat. Soldevila, A., Capdevila, M., Conejos, L. & Gómez, A. Ajuntament de Lleida, Lleida, 2013-2014

Noves formes de família / Nuevas formas de familia. Bestard, Cadoret, Donoso, et al. Ajuntament de Barcelona, Àrea Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Direcció Dona i Drets Civils, Barcelona, 2012

Padres como los demás – homosexualidad y parentesco. Cadoret, A. Gedisa, Barcelona, 2003

Una familia de dos mamás. La historia del blog: «Mamás lesbianas y bebé». Rodríguez Guerrero, P. Ediciones Digitales, 2013

Vermell o perquè el bullying no és cap broma. De Kinder, J. Tramuntana, Sant Feliu de Guíxols, 2015

Vocabulari terminològic LGBT. TERMCAT. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2013

LITERATURA

- 1, 2, 3, 4... Historietes diverses.** Martín, S. & Scratches, N. (guió i dibuixos). Edicions Bellaterra, Barcelona, 2011
- Duna, diari d'un estiu.** Villanueva, M. Babulinka Books, Barcelona, 2015
- El azul es un color cálido.** Maroh, J. Dibbuku, Madrid, 2011
- L'art de ser normal.** Williamson, L. Fanbooks, Barcelona, 2016
- Mares, i si sortim de l'armari?** Villanueva, M. Empúries, Barcelona, 2006
- Motril 86. Viatge a la costa andalusa d'una nena amb dues mares.** Villanueva, M. Proa, Barcelona, 2013
- New York city flash.** Rodríguez Garrido, C. Los Libros del Sábado, 2013
- Segueix el teu cor.** Mas, E. Autoedició, Barcelona, 2013

AUDIOVISUAL*

- Diversitat en curt.** Projecte educatiu en favor de la diversitat afectiva, Ajuntament de Barcelona, 2016
- Homo Baby Boom.** FLG, Barcelona, 2008 (Dirigit per Anna Boluda)
- Right2Love.** FLG, Barcelona, 2012 (Dirigit per Adaia Teruel)
- Tengo una familia.** Dosde Media i Fundación Triángulo, 2012

* Es pot consultar la videoteca de la pàgina web d'FLG.

<http://www.flgbiblio.org/familieslgtb/audio-visual/>

6.2 Materials i recursos didàctics

- Amb en Tango som tres.** Richardson, J. & Parnell, M. RBA Libros i Ediciones Serres, Barcelona, 2006
- El amor de todos los colores.** Moreno Velo, L. & Termenón Delgado, J. Editorial TOPKA, Madrid, 2007
- El día de todo al revés.** Bergman, S. B. Ediciones Bellaterra, Barcelona, 2016
- El gran libro de las pequeñas diferencias.** Boutignon, B. Grupo 5-Hotel Papel, Madrid, 2015
- El secreto de las familias.** De La Cruz, C. & Acebal, A. Coleтиву Milenta Mueres, Oviedo, 2005
- El tesoro de Lilith.** Trepas Casanovas, C. Autoedició, BCN, 2012
- Elena descubre que el amor tiene diferentes colores.** Ortiz R. M., Galaviz, H., Tafolla, B. & Maya, J. Consejo para prevenir y eliminar la discriminación en la Ciudad de México, Ciudad de México, 2015
- Ernesto ya no tiene miedo a la oscuridad.** Ortiz R. M., Galaviz, H., Tafolla, B. & Maya, J. Consejo para prevenir y eliminar la discriminación en la Ciudad de México, Ciudad de México, 2014
- En Ceba i en Pebre.** Reixach, L. Ed. Bellaterra, Barcelona, 2010
- Famílium.** Canyet, G., Bellvehí, B. & Girón, M. (il·lustradora). D'Aquari edicions s.c.p., Girona, 2011
- Iguals i diferents.** Biniés, P. ADDIF, Barcelona, 2014
- Iris y Lila.** Mujika Flores, A. Editorial Aldarte, Bilbao, 2006
- Julia y sus dos papás.** Ortiz R. M. Consejo para prevenir y eliminar la discriminación en la Ciudad de México, Ciudad de México, 2014
- L'Alba té / L'Alba aprèn / L'Alba somia / L'Alba juga.** Pallàs, K. & Cebrián, M. Onada Edicions, Benicarló, 2010
- La Laura té dues mares.** Fitó, Y. Ed. Bellaterra, Barcelona, 2015
- La meva diable porta xanques.** Tortajada, A. Ara Llibres, Barcelona, 2008

La Princesa Ana. Guerrero, L. Ellas editorial, Barcelona

La princesa Li / Princess Li. Rendeiro, E. & Amavisca, L.
Ed. Egales, Barcelona, 2012

Las aventuras de Tulipán. Bergman, S. B. Ediciones Bellaterra, Barcelona, 2016

Las bodas reales. Rossetti, A. & Artajo, J. Ediciones Bellaterra, Barcelona, 2005

M'ho va dir la lluna. Gil Vila, M. À. & Piérola, M. Ediciones Bellaterra, Barcelona, 2005

Marta y la sirena. Guerrero, L. Ellas editorial, Barcelona, 2006

Mi papá es un payaso. Andrés, J. C. & Hernández, N. Editorial Egales / Nube Ocho Ediciones, 2013

No és la cigonya! Harris, R. & Emberley, M. RBA libros y Ediciones Serres, 2006

Nora y Zoe, dos mamás para un bebé. Maestro, R. Editorial Masola, Madrid, 2014

Papa, papi y yo. Moya Albiol, L. & Zamaro, D. Ed. Bostezo, 2015

Papi... ¿los niños juegan con muñecas? (Una fábula sobre la igualdad de género). Morata, M. Editorial Geu, 2013

Piratrans Carabarro. Asociación de Transexuales de Andalucía: La Calle, Málaga, 2015

Tengo 3 mamás. Montero, B. & Tobalina, L. Editorial La Librería, Madrid, 2007

Titiritesa. Quintiá, X. & Quarello, C. OQO editora, Pontevedra, 2007

Un món de famílies. Gómez, M. & Nazareth, C. Comanegra, Barcelona, 2014

Yuno y su familia. Martín, O. & González Santana, N. Fundación Triángulo, Badajoz, 2006

Vengo. Termenón Delgado, J. Eraseunavez.com, Madrid, 2007

6.3 Associacions i entitats (familiars, LGTBI i d'atenció a la infància)

FLG, Associació de Famílies LGTBI
www.familieslg.org

ALEGA, Asociación de Lesbianas, Gais, Transexuales y Bisexuales de Cantabria
www.alega.org

AMPGYL, Associació de pares i mares de Gais, Lesbianes, Bisexuals i Transsexuals
www.ampgil.org

Chrysallis, Asociación de familias de menores transexuales
www.chrysallis.org.es/tag/cataluna

Colors de Ponent
www.colorsdeponent.cat

Familias por la diversidad (Andalucía)
www.familiasporladiversidad.es

Fundación Triángulo (Andalucía, Castilla-La Mancha, Madrid, Extremadura, Castilla y León, Canarias)
www.fundaciontriangulo.org

Galehi, Asociación de familias de Gais y Lesbianas con hijos (Comunidad de Madrid)
www.galehi.org

Galesh, Associació de famílies de Gais i Lesbianes amb fills (Comunitat Valenciana)
www.galesh.es

H2O, Col·lectiu Gai, Lesbià, Bisexual i Transsexual del Camp de Tarragona
www.h2o.cat/portal

LGTeBre, Associació de Lesbianes, Gais, Transgèneres, Bisexuals i Intersexuals de les Terres de l'Ebre
www.lgtebre.cat

NELFA, Network of European LGBTIQ* Families Associations
www.nelfa.org/

Observatorio Coeducativo LGBTI
www.diversidadycoeducacion.com
<https://m.facebook.com/ObservatorioCoeduLgbti/>

Oficina d'Atenció als Drets (OAD) de l'Aj. de Barcelona
www.bcn.cat/dretscivils

SEHASKA, Asociación de Madres y Padres Homosexuales (País Vasco)
www.sehaska.jimdo.com

Somos familia, Asociación de Familias de Diversidad Afectivosexual de Aragón
www.somosfamilialgtb.org

Son nuestros hijos, Asociación de Familias por Gestación Subrogada
www.sonnuestroshijos.com

Tal com som (Vic i comarca d'Osona)
www.talcomsom.org

GUIA DE MARES I PARES LGBTI

**FLG, ASSOCIACIÓ DE
FAMÍLIES LGBTI**

Av. del Marquès de l'Argentera, 22
08003 Barcelona
Tel. 645 318 860
familieslg@familieslg.org
www.familieslg.org

Amb la col·laboració de:

